
Utvärdering av BEEGS

Lars Geschwind & Göran Melin
Faugert & Co Utvärdering AB

Innehåll

1. Inledning	1
1.1 Uppdraget	1
1.2 Tillvägagångssätt	1
<hr/>	
2. BEEGS strukturella förutsättningar	3
2.1 Kort historik	3
2.2 Handledningskapaciteten	4
2.3 Söktryck och antagning till BEEGS	5
<hr/>	
3. Verksamheten i forskarskolan	9
3.1 Relationen mellan BEEGS och ämnena	9
3.2 Internationella kontakter	11
<hr/>	
4. Forskarskolans resultat	13
<hr/>	
5. Slutsatser och rekommendationer	15
5.1 Slutsatser	15
5.2 Reflektioner och rekommendationer	17
<hr/>	
Appendix A - Handledarfördelning BEEGS-doktorander 2000–2009	19
Appendix B - Intervjuguide	22
Appendix C - Diskussionsteman vid gruppintervjuer	24
Appendix D - Lista över intervjupersoner	25

1. Inledning

1.1 Uppdraget

Denna rapport redovisar resultaten från en utvärdering av Baltic and Eastern European Graduate School (BEEGS). Projektet har utförts på uppdrag av Östersjöstiftelsen.

Det övergripande syftet med utvärderingen är att utvärdera forskarskolan i sin helhet: förutsättningar/ramar, processer och uppnådda resultat. Utvärderingen har därför fokuserat på ett antal teman som är gemensamma för all forskarutbildning.

- Rekrytering, antagning och introduktion (söktryck och urval)
- Handledning (såväl kapacitet som handledningsrutiner)
- Kurserna (omfattning, utbud, genomförande)
- Avhandlingen (ämnesval, forskningsuppgiftens inriktning, kvalitet)
- Nationell och internationell samverkan och nätverksbyggande
- Färdighetsträning och yrkesförberedelse
- Genomströmning, studietakt

Därtill har ett antal specifika frågeställningar formulerats. En viktig fråga är forskningens koppling till Östersjöstiftelsens unika uppdrag och stadgar. Forskningens så kallade Östersjö- och Östeuroparelevans är därför ett genomgående tema i utvärderingen. En annan fråga är dimensioneringen av forskarskolan. Hur många doktorander innebär en optimal storlek? En tredje specifik frågeställning handlar om forskarskolans mångvetenskaplighet. Hur ser relationerna ut mellan BEEGS och de respektive ämnen som ingår? Hur påverkar dessa relationer doktorandernas vetenskapliga skolning och identitet? Vad betyder det faktum att doktoranderna är inskrivna vid andra universitet?

Utvärderingens frågeställningar besvarats genom intervjuer och dokumentstudier. En stor del av undersökningen är av kvalitativ art. Nedan går vi in mer specifikt på de olika delarna.

1.2 Tillvägagångssätt

1.2.1 Dokumentstudier

För att se vad som åstadkommit är det nödvändigt med vissa dokumentstudier. Framförallt är det följande material som har studerats:

- Utredningar och förarbeten inför starten av BEEGS
- Resultatredovisningar/uppföljningar/tidigare utvärderingar av verksamheten
- Avhandlingar och annan publicering samt ett urval recensioner och anmälningar av dessa
- Kursplaner och annan dokumentation av kurser vid forskarskolan
- Ansökningar till BEEGS de tre senaste ansökningsomgångarna: 2007, 2008, 2009
- Mötesprotokoll och anteckningar

1.2.2 Intervjuer

Gruppintervjuer med forskarstuderande

Doktoranderna har intervjuats i två grupper om 5-6 personer. Diskussionerna följde ett antal teman enligt ovan (se även Appendix C -). I grupperna ingick doktorander från olika discipliner och med olika lång erfarenhet av forskarutbildningen, av bägge könen. I den ena gruppen talades engelska och i den andra svenska.

Individuella djupintervjuer med disputerade från BEEGS

Dessa intervjuer har gett en möjlighet att se på utbildningen ”i efterhand” och även indirekt ge en bild av hur det sedan har gått för den färdiga doktorn. Frågorna berörde bland annat vetenskapliga nätverk, fortsatt finansiering, möjlighet att åka på postdoc utomlands, samt anställningsbarhet.

Individuella djupintervjuer med handledare

Bland annat har följande frågor berörts: Hur ser handledningssituationen ut? Kan handledaren göra jämförelser med andra miljöer än BEEGS? Hur ser handledaren på doktorandernas kompetens och utvecklande av sina färdigheter? Vad betyder det att handledare finns vid olika lärosäten?

Individuella djupintervjuer med personal vid ämnena samt BEEGS, CBEES (Centre for Baltic and East European Studies)

Bland annat har frågor om struktur och organisering av BEEGS tagits upp.

Totalt har tio individuella intervjuer genomförts. Se lista på intervjupersoner i Appendix D - samt intervjuguide i Appendix B - .

Projektet har utförts under november-december 2009. Under utvärderingens gång har avstämningar gjorts med uppdragsgivaren. Utvärderingsteamet har bestått av Lars Geschwind (projektledare) och Göran Melin. Tommy Jansson har fungerat som kvalitetsäkrare.

Vi tackar för all värdefull hjälp och digert material som BEEGS föreståndare Helene Carlbäck samt Lena Arvidson har bistått med.

2. BEEGS strukturella förutsättningar

2.1 Kort historik

Inledningsvis beskriver vi kort vad vi har uppfattat som vägen fram till dagens forskarskola. Vår uppgift är inte att diskutera forskarskolans mervärde och eventuella alternativ. Följande beskrivning är dock viktig för att förstå den utveckling som har skett.

I Östersjöstiftelsens stadgar står följande under punkten Verksamhet:

3 § Stiftelsen skall vid uppfyllandet av sitt ändamål bidra till uppbyggnad och finansiering av forskning och forskarutbildning i södra delen av Stockholmsområdet och den akademiska infrastrukturen i anslutning därtill.

Forskarutbildning är således ett tydligt utpekat verksamhetsområde för stiftelsen. Forskarskolan BEEGS har nu funnits i snart tio år och ett trettiotal doktorer har examinerats. Skolan skapades år 2000 men ingår sedan 2005 i CBEES (Centre for Baltic and East European Studies).

Tillskapandet av BEEGS hade flera konkreta orsaker. Den viktigaste orsaken var att Södertörns högskola aktivt strävade efter universitetsstatus, vilket i ett senare skede ledde till en inlämnad universitetsansökan år 2002. Det var då av stor strategisk betydelse att kunna utbilda forskarstuderande i en större omfattning, om än via andra examinerande universitet. Detta vägval möjliggjordes av att Östersjöstiftelsen hade en mycket god ekonomi vid tillfället. ”En stor påse pengar sökte sin adressat” som någon uttryckte det.

En något mer indirekt orsak är den s.k. befordringsreformen som medförde att flera lärare vid Södertörns högskola kunde söka och få befordran till professor. I och med detta höjdes den formella handledarkompetensen vid lärosätet. Omvänt kan man säga att handledning av forskarstuderande är en viktig merit för att bli professor.

Diskussionerna som fördes inför starten av BEEGS handlade bland annat om frågan om tvär- och mångvetenskap. Det fanns här flera linjer: den ena var att utveckla en tvärvetenskaplig forskarskola med Tema i Linköping som förebild. Den andra linjen använde samma forskarutbildning snarast som ett avskräckande exempel. I det förslag till forskarskola som en intern arbetsgrupp vid Södertörns högskola utarbetade finns en tydlig inriktning mot mångvetenskap (jämfte bland annat mångkulturalitet).

Så här beskrivs BEEGS tillkomst på Södertörns högskolas hemsida:

BEEGS started in 2000, and was created in order to bridge a perceived gap of knowledge between the Scandinavian countries and other countries and cultures around the Baltic Sea and its environment. The focus of the research activities of BEEGS is on the Baltic and East European area. The school serves to re-integrate the experience of these countries and cultures into the corpus of humanities and social sciences, through a multidisciplinary approach.

Forskarskolan startade med utbildning i de ämnen som då hade bäst förutsättningar att handleda doktorander: etnologi, företagsekonomi, historia, sociologi och statsvetenskap. Den första föreståndaren var historikern David Gaunt (hans formella titel var planeringschef). Bland andra aktörer som fanns med i början av verksamheten bör också de s.k. forskningsledarna nämnas: först Olav F. Knudsen och sedan Rolf Torstendahl.

BEEGS startade som en egen enhet vid högskolan. Detta har omnämnts i intervjuerna som mindre lyckat. Det hade, menar flera intervjupersoner, varit mer lämpligt att skapa ett institut eller centrumbildning och till detta attrahera framstående seniora forskare. Utifrån detta kunde sedan forskarutbildning utvecklas. BEEGS ingår sedan

år 2005 i Centre for Baltic and East European Studies (CBEES), vars tillkomst var avsedd att fokusera och kvalitetshöja forskningen om Östersjö- och Östeuropaområdet (fortsättningsvis kallat ÖÖ-forskningen) vid BEEGS. I detta avsnitt ser vi närmare på förutsättningarna för att bedriva forskarutbildning inom BEEGS, och de ramar som verksamheten bedrivs inom. Här tas framför allt tre teman upp: antagningen till forskarutbildningen, handledningskapacitet och -kompetens samt, delvis sammanhängande med detta, relationerna till de universitet som antar studenterna.

Den nuvarande, men vid årsskiftet 2009/2010 avgående, föreståndaren är historikern Helene Carlbäck. Till sin hjälp har hon administrativt stöd under ledning av Lena Arvidson, som, har vi förstått av intervjuerna, har stått för värdefull kontinuitet i verksamheten under många år. Flera har framhävt den nuvarande administrationen runt BEEGS i mycket positiva ordalag, faktiskt som en de mest välfungerande vid hela högskolan.

2.2 Handledningskapaciteten

En viktig förutsättning för att bedriva forskarutbildning är att det finns tillräcklig handledningskompetens och -kapacitet. Det har framkommit tydligt i intervjuerna att den kapaciteten var underkritisk vid högskolan när verksamheten med BEEGS drog igång. Tämmligen få lärare vid Södertörns högskola hade vid tillfället handlett en doktorand från start till mål. Inom vissa ämnen saknades även den formella kompetensen i form av docenter och professorer. Detta har förbättrats betydligt under tiden för BEEGS existens. Flera handledare har nu byggt upp erfarenheter av doktorandhandledning, dessutom har ett flertal framstående seniora forskare rekryterats till högskolan.

När BEEGS startade dominerade relationerna med Stockholms universitet. Relationerna till värduniversitetet ser nu olika ut i olika ämnen, även när det gäller det formella arrangemanget. Flera ämnen har bytt samarbetspartner eftersom relationerna har gnisslat, av vetenskapliga eller personliga skäl (statsvetenskap, filosofi, sociologi).

I praktiken verkar ansvaret för handledningen variera betydligt. Vissa värduniversitet tar ett mycket stort ansvar för doktoranderna, vilket i praktiken tilldelar en mindre roll till Södertörns högskola. Ytterligheten åt andra hållet är att vara handledare endast på pappret, möjligen läses en slutversion av avhandlingsmanuset som en del kvalitetssäkring. Handledningen sker då nästan uteslutande vid Södertörns högskola. Högskolans ambition är att kunna vara huvudhandledare för så många doktorander som möjligt. De kommande nya professorerna, som rekryteras via "professorsprogrammet", kommer att bli ett viktigt tillskott till verksamheten och innebära en förstärkning av handledarkapaciteten, har det framhållits i intervjuer.

En sammanställning av handledarnas olika hemvist på Södertörns högskola och andra universitet, uppdelat på ämne och antagningsår, återfinns i Appendix A - . Av de 93 doktorander som dessa uppgifter föreligger för har 75 sin huvudhandledare vid Södertörns högskola, medan 18 har sin huvudhandledare vid det antagande universitetet. Som appendix visar finns därutöver bihandledare vid det antagande universitetet och/eller vid Södertörns högskola, eller vid något annat lärosäte.

Kopplingen till ett annat lärosäte upplevs bland handledarna i mångt och mycket som ett nödvändigt ont, ett oundvikligt villkor för att kunna utbilda doktorander. Den tidigare emotsedda statusen som universitet tycks i nuläget vara utom räckhåll. Däremot finns det, rimligtvis goda, möjligheter att få mer begränsade examensrätter på forskarnivå för de starkaste områdena vid högskolan. Strävan efter examensrättigheter förefaller fullt naturligt, kanske till och med ett villkor för att fortsätta att vara ett attraktivt alternativ för studenter och lärare.

Vad skulle egna examensrättigheter innebära för BEEGS? En given fördel är att relationerna till andra lärosäten då bygger mer på frivillig grund utifrån mer jämlika maktförhållanden. En annan fördel är att utbildningen kan förändras och utvecklas friare än idag. Det finns då också förutsättningar att skapa en större konsensus kring

vad forskarutbildning vid Södertörns högskola ska vara (och inte vara) och enligt vilka principer den ska genomföras. Det är dock viktigt att behålla de vetenskapliga relationer som för närvarande fungerar bra, och att på bästa sätt utnyttja den geografiska närheten till flera andra starka forskningsmiljöer. Nätverk på frivillig grund, som givetvis redan finns i viss utsträckning, är viktiga för att säkra kvaliteten och öka kontaktytorna.

I flera ämnen är det fortfarande i stort sett enstaka professorer som sköter den mesta handledningen, vilket gör miljön sårbar. För att komma ifråga som forskarutbildningsmiljö vid Södertörns högskola är det numera ett krav att ämnet har minst en professor samt minst en docent, ett högre seminarium och magisterrättigheter. De skärpta kraven är ett viktigt steg mot högre kvalitet i utbildningen. Man kan dock konstatera att kraven inte är alltför högt satta. Om man ligger på miniminivån finns en mycket stor sårbarhet för de inblandade, framför allt för doktoranden. Vid en eventuell konflikt finns inte många andra möjliga handledare vid lärosätet att vända sig till. En annan given anmärkning är att den formella allmänna kompetensen säger ganska lite om handledarkompetensen inom just ÖÖ-forskning.

Vi har också noterat det faktum att doktoranderna inte alltid beklagar kopplingen till ett etablerat universitet. Främst handlar det om status, inte minst i internationella sammanhang. En avhandling från ett äldre lärosäte antas smälla högre än en från SH.

När det gäller akademisk prestige är det också viktigt att nämna den stora betydelse prestigefulla anslag från andra finansörer har för Södertörns högskolas anseende, och även för Östersjöstiftelsen. Under den period då denna utvärdering har gjorts, har två miljöer – filosofi (prof. Hans Ruin) och marinarkeologi (prof. Johan Rönnby) – erhållit anslag som fått stor uppmärksamhet. Dessa miljöer har i väsentliga delar byggts upp av ÖSS-medel.

2.3 Söktryck och antagning till BEEGS

Det är välkänt att resultaten av en forskarutbildning står i direkt relation till kvalifikationer och potential hos de studenter som antas. I det ligger flera aspekter. Det krävs att tillräckligt många framstående kandidater söker utbildningen, dvs. att den betraktas som attraktiv. I det viktiga avseendet förefaller BEEGS vara ett mycket konkurrenskraftigt alternativ för potentiella doktorander inom det humanistisk-samhällsvetenskapliga området. Inte minst det faktum att anställning som doktorand erbjuds från första dagen är en viktig konkurrensfördel gentemot andra forskarutbildningar som ofta inleder de fyra åren med två års utbildningsbidrag innan anställning erbjuds. Även i övrigt: arbetsplats, expens- och resemedel etc. erbjuds doktoranderna goda villkor.

För att få bra sökande behöver information om lediga platser spridas. Annonseringen till platserna sker både nationellt och internationellt. Av dem som vi har talat med är det flera som har sett annonsen i dagstidning eller via internationella mejllistor.

Konkurrensen om de tillgängliga platserna är hård. När konkurrensen var som hårdast häromåret var det 170 sökande på 10 platser. Vid den senaste ansökningsomgången hösten 2009 var det 105 sökande till 10 platser, dvs. knappt en av tio antas. Dessa fördelar sig på ämnen som har tillräcklig forskarkompetens. Inom enskilda ämnen, under vissa år, kan relationen mellan sökande och antagna vara ännu knappare, neråt en antagen av tjugo sökande, eller färre. Det är vår bedömning att annonseringen fungerar väl och når ett stort antal potentiella sökande i Sverige och utomlands.

Tidigare gjordes den första bedömningen av de sökande av BEEGS, bland annat i relation till Östersjöstiftelsens stadgar och ÖÖ-relevansen. Nu har BEEGS fränhänt sig makten över den första bedömningen. Den ligger nu ute på ämnena, i flera fall har makten förskjutits tydligt mot de antagande lärosätena. Av de 106 forskarstuderande som hittills har antagits vid BEEGS är en relativt stor andel, 44 %, utländska studenter. Tendensen har varit tydligt ökande de senaste åren, förutom vid den allra

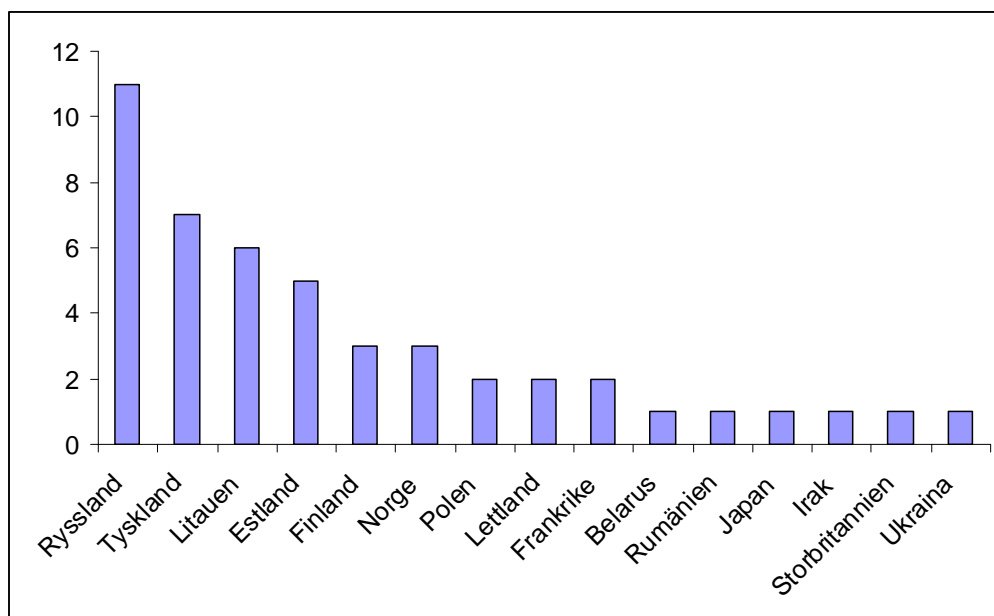
senaste ansökningsomgången, då andelen föll tillbaka till en nivå som motsvarar det historiska genomsnittet.

Fördelningen svenska/utländska medborgare under de senaste fem årens antagning:

- 3 av 7 nyantagna doktorander 2010 är utländska medborgare (45 %)
- 6 av 10 nyantagna doktorander 2009 är utl. medb (60 %)
- 5 av 10 nyantagna doktorander 2008 är utl. medb (50 %)
- 4 av 10 nyantagna doktorander 2007 är utl. medb (40 %)
- 2 av 6 nyantagna doktorander 2006 är utl. medb (cirka 30 %)

Figur 1 visar från vilka länder de utländska doktoranderna kommit ifrån (medborgarskap). Några av de svenska doktoranderna har sina rötter i andra länder, sex stycken i Polen och en i Iran. De är svenska medborgare och har räknats som svenska i denna sammanräkning.

Fördelningen på länder är antagligen ganska förväntad. Doktoranderna kommer huvudsakligen från länder i det område som studeras – runt Östersjön eller i Östeuropa. Några andra länder är också representerade. Möjligen kan man diskutera om spridningen på olika länder borde vara större, samt om fler länder utanför ÖÖ-området borde vara representerade. Vi avser dock inte att inleda en sådan diskussion här, men uppmuntrar BEEGS att fundera över vilken fördelning man skulle vilja se – och varför.

Figur 1 Antal antagna utländska doktorander vid BEEGS 2000–2010

Konkurrensen om platserna förefaller ha blivit hårdare och antagningsprocessen alltmer utvecklad och noggrann. ”Vi hade inte kommit in idag, brukar vi säga”, spekulerade en disputerad från BEEGS. Flera intervjupersoner menar att det var en mer problematisk ordning vid starten. Bland annat krockade de höga internationella rekryteringsambitionerna med ämnenas vilja att föra fram sina egna kandidater: ”Det var en huggsexa om platserna”, som någon uttryckte det. De första åren antogs också flera kandidater som inte har fullföljt sina studier.

För oss förefaller det finnas två kategorier doktorander: den ena är nationellt eller internationellt rekryterad, den andra har läst sin grundutbildning vid Södertörns högskola. Denna spänning mellan ”egna produkter” och sökande utifrån är ständigt aktuell inom forskarutbildningen. Det är också en fråga där kvalitetsbedömningen blir

aktuell. Goda kandidater kan ju finnas både på Södertörns högskola och annorstädes. Av dokumentationen från BEEGS framgår att det tidvis ansetts svårt för svenska doktorander att hävda sig i konkurrensen från doktorander från andra lärosäten. Det kan vara demoraliserande för egna studenter på avancerad nivå om det anses omöjligt att komma in på forskarutbildningen vid det egna lärosätet. Vad som är viktigt är naturligtvis att det finns en tillräcklig transparens i ansökningsprocessen – den som kommer utifrån och söker ska inte ha sämre möjligheter till antagning bara för att man inte har en handledare som ”lobbar” för kandidaten i fråga.

Det är känt att antagningsprocessen har burit på vissa konflikter, kanske främst mellan olika ämnesföreträdare. Under de tidiga åren fick detta negativa konsekvenser i form av att mindre kvalificerade sökanden emellanåt antogs, och snart fick problem med att fullfölja utbildningen. Under senare år har processen stramats upp, och tillgängliga platser fördelas numera i förväg mellan olika ämnen. Vi uppfattar att BEEGS ledning (och också andra) har arbetat hårt för att åstadkomma denna förbättrade ordning vad gäller antagningen. Situationen förefaller nu vara både transparent och rättssäker.

För att antas till forskarutbildningen krävs en inlämnad avhandlingsskiss, som illustrerar vilka tankar som doktoranden in spe avser att ta vidare. Ibland har dessa tankar vuxit fram i dialog med en tilltänkt handledare, ibland är de resultatet av, och anpassning till, antagningskriterierna. Hur avhandlingsämne väljs är ett annat viktigt framgångskriterium för en forskarskola. Inte heller här finns det emellertid några tvärsäkra recept. Det ökar naturligtvis chansen att få kvalificerad handledning om ämnet inte är helt främmande för professorn i fråga. Ämnen som ligger längre bort från befintliga områden vid Södertörns högskola kan dock ha potential att bredda kompetensprofilen vid lärosätet. Vi har noterat att ämnesvalet i princip är fritt, i enlighet med traditionerna inom många humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnen. Detta har tidigare kommenterats av utvärderare: ”Att erbjuda en fastare organisation för val av avhandlingsämne vore ännu en välkommen pionjärinsats på SH:s meritlista” (Rapport från externa granskare, s. 7). Att formulera, åtminstone grovt, avhandlingsteman, som kunde ingå i större projekt, kunde möjligen vara en utvecklingsväg för vissa ämnen, utan att den akademiska friheten beskärs.

En viktig fråga att diskutera är hur ansvarsförhållandet ser ut när det gäller doktoranderna. Detta är både likt och olik andra forskarutbildningar. Likt såtillvida att doktoranden ofta är nära knuten till handledaren men formellt underställd en annan chef. Det är olik i det avseendet att forskarskolan inte har arbetsgivarrollen gentemot doktoranderna under hela studietiden; BEEGS studierektor har arbetsgivaransvar för doktoranderna de första två åren, vilket bl.a. innebär uppgiften att kalla till regelbundna medarbetarsamtal. Därefter övergår arbetsgivaransvaret till de olika ämnena. Det har uppenbarligen förekommit situationer där ansvaret har varit svårt att lokalisera. Detta är förstas viktigt att uppmärksamma eftersom doktorandtillvaron är mycket utsatt. En god beredskap för konfliktsituationer är en viktig ramfaktor.

Dimensioneringen av forskarskolan är en annan fråga som är angelägen. Vad är en lämplig storlek på verksamheten? Hur många bör antas per gång? Som vi har förstått saken var det underkritiskt i början, inte bara när det gäller handledarkapacitet utan också på doktorandsidan. Flera har påpekat att det bör vara en rejäl kull som antas samtidigt – ca 10, som fallet är nu. Kontakterna mellan de antagna kullarna verkar variera. En nackdel med den valda modellen att flytta över doktoranderna efter två år till ämnena är att det saknas kontakter med de mest seniora doktoranderna, dvs. de som ska eller precis har disputerat. Den miljö som har byggts upp vid CBEES, med forskningsledare och postdoktorer, har dock potential att ersätta den kontakten.

Flera doktorander har kommenterat de förhållandevis goda ekonomiska villkoren på BEEGS. Kommentarererna har lämnats i den enkät som alla dittillsvarande doktorander vid BEEGS fick svara på år 2006 (motsvarande villkor gäller fortfarande). De ekonomiska villkoren utgjorde en om inte avgörande så viktig komponent vid valet att

söka sig till forskarskolan. Flertalet förefaller väl medvetna om att de har det väl förspant ekonomiskt som doktorander vid BEEGS.

Det har varit en fantastisk möjlighet att få doktorera med en trygg inkomst under 4 år, samt med tillgång till dator, Internet, kopieringsmaskin, expenspengar etc. Det är det inte många doktorander i världen som har, så detta är fantastiskt.

Ännu viktigare än de materiella villkoren är att det finns en spännande akademisk miljö vid lärosätet. Här har flera fördelar nämnts i intervjuerna: Södertörns högskolas ungdom och öppenhet för nya perspektiv, det mångvetenskapliga mötet mellan olika discipliner och en ökande kompetens på ÖÖ-området. När det gäller det sistnämnda har flera intervjupersoner framfört att CBEEES tillskapande har varit positivt. Graden av engagemang i CBEEES aktiviteter verkar dock variera en hel del mellan doktoranderna.

Båda dessa, såväl de materiella villkoren som den vetenskapliga miljön, är viktiga delar i den attraktivitet som forskarskolan bär på, och som resulterar i kvalificerade sökanden från år till år – vilket, som vi inledde avsnittet med att konstatera, är avgörande för att utbildningen vid forskarskolan ska resultera i avhandlingar av hög kvalitet, skrivna av individer med utmärkta kunskaper och efterfrågade färdigheter.

3. Verksamheten i forskarskolan

I det här kapitlet tittar vi närmare på hur forskarutbildningen fungerar i praktiken

Vårt intryck är att handledningen överlag fungerar bra. Även relationerna mellan handledarna, ofta vid olika lärosäten, fungerar även om det ibland uppstår diskussioner och meningsskiljaktigheter. Alla doktorander har minst två handledare, vissa har till och med tre. Arbetsfördelningen dem emellan har vi redan berört.

Kurserna följer respektive ämnes kursplan. Det innebär att kursdelen kan utgöra olika stor del av den sammanlagda forskarutbildningen. Olika många poäng kan vara obligatoriska och olika många poäng kan tillgodoräknas av värduniversitetet. Kurserna utgör ett bra exempel på att doktoranderna har flera olika miljöer att anpassa sig till. Det kan i värsta fall leda till konflikter om tillgodoräkande etc. men i bästa fall finns där stora möjligheter att välja vilka kurser man vill gå. Utbudet av kurser på engelska är av naturliga skäl klart mer begränsade.

BEEGS anordnar även introduktionskurser till Östersjö- och Östeuropastudier. Tidigare gavs ett block av obligatoriska kurser som lästes av alla, numera ges en obligatorisk kurs om 7,5 poäng, "Contemporary Research into the Baltic Sea Region and Eastern Europe". Det har framkommit blandade synpunkter på dessa kurser. Kursdelen på BEEGS upplevs emellanåt som mindre meningsfull eller på för låg nivå. Själva idén med att ha en gemensam introduktion har dock uppskattats. Det är, av naturliga skäl, dock en stor utmaning att skapa kurser som står i relation till de skiftande förkunskaper som de forskarstuderande visar upp. Det som är på avancerad nivå för en doktorand kan vara helt trivialt för en annan. Andra utmaningar är den stora bredden i ämnessammansättningen och, inte minst viktigt, i vilken utsträckning ÖÖ-området faktiskt är intressant för doktoranden i fråga. Det kan vara svårt att tillgodose alla önskemål som kommer från ämnena.

Några utländska doktorander berättar att det funnits problem med att komma in i den kollegiala gemenskapen på ämnesinstitutionen; de har uppmanats att komma på seminarier men då dessa hålls på svenska förstår de inte vad som sägs. När de påpekat detta har det accepterats, men det har då medfört en känsla av utanförskap. Detta är naturligtvis en viktig punkt att hålla ögonen på. I något fall hörde vi att man har särskilda genomgångar med utländska doktorander, för att inte krav och förväntningar från olika håll ska leda till onödiga konflikter.

3.1 Relationen mellan BEEGS och ämnena

Vi har ovan berört de formella relationerna mellan Södertörns högskola och de antagande lärosätena. Det är inte den enda viktiga relationen för doktoranderna. Ett annat viktigt förhållande är det mellan BEEGS och det ämne doktoranden tillhör.

Doktoranderna tillbringar numera de första två åren på BEEGS innan de flyttar ut på ämnesinstitutionerna. Detta innebär att rumskamraterna under de första två åren byts ut mot nya kollegor när de flyttar – vilka oftast inte har gått på BEEGS utan är forskarutbildade i den aktuella disciplinen. Vi har ställt oss några frågor som anknyter till förhållandet att man finns på BEEGS under två år men sedan byter miljö och börjar finnas på plats på sitt ämne istället.

Är forskarutbildningen vid BEEGS i själva verket två år lång, och är de efterföljande åren att betrakta som en traditionell disciplinär forskarutbildning då den är så pass nära knuten till ämnet? Var ligger identiteten, hos BEEGS eller hos ämnet? Om den ligger hos BEEGS inledningsvis, skiftar identiteten eventuellt när doktoranden byter miljö? Innebär den eventuella dubbla identiteten något problem?

Flertalet av de doktorander som vi talat med, och de som tidigare gått på BEEGS och nu har hunnit disputerat, har sin huvudsakliga identitet riktad mot sitt ämne, inte mot BEEGS. De ser sig som historiker, etnologer, sociologer, m.m. En minoritet menar

dock att de medvetet sökt sig till en mångvetenskaplig, eller rentav tvärvetenskaplig, miljö med BEEGS profil. De vi mötte med denna uppfattning kom huvudsakligen från andra länder. För dem var identiteten ganska tydligt områdesorienterad; de såg sig som "area studies-forskare" med inriktning mot Östeuropa eller Östersjöområdet – till skillnad mot majoriteten som alltså betonade sin disciplinära identitet.

För flertalet utgör därmed BEEGS ett medel för att nå ett mål, att disputeras inom ett visst ämne. Inriktningen mot Östersjöområdet eller Östeuropa förefaller ofta ganska naturlig, men naturligtvis någon gång krystad; någon hade anpassat sitt avhandlingsprojekt så att det rör Östeuropa istället för Västeuropa, exempelvis. Denna doktorandsprojekt hade i övrigt samma frågeställningar som det ursprungligen var tänkt, bara andra länder än de först tilltänkta som studieobjekt. För det mesta är detta inte ett problem, man har sökt sig till BEEGS för att man har ett intresse av den inriktning som gäller där. Men det är historiker, etnolog, sociolog, etc. som man vill bli, *med ÖÖ-inriktning*. Doktoranderna är överlag medvetna om att det är viktigt att göra sig hemmastadd inom sin disciplin, och att få en examen i disciplinen. Det är inte det mångvetenskapliga som primärt värderas utan möjligheten till en ÖÖ-inriktning *inom sitt ämne*.

Intervjuerna med handledare och forskningsledare bekräftar att dessa delar synen på utbildningen med majoriteten av doktoranderna; handledarna ger för det mesta starkt uttryck för att doktoranderna ska skolas in i den aktuella disciplinen, inte i något "area studies-tänkande".

Den professionella identiteten är viktig och de ska ut och vara [x-vetare/x-ologer] i samhället efteråt.

Speciellt för mer teoretiskt orienterade ämnen är det geografiska området sekundärt. Om man läser de sökandes avhandlingsskisser i t.ex. statsvetenskap, organisations-teori eller filosofi, så handlar det i första hand om att teorier ska prövas, diskuteras och vidareutvecklas. Det är det som ger mest vetenskaplig status inom ämnena. I en av ansökningarna till BEEGS fastslås exempelvis inledningsvis:

The dissertation is theoretical in nature. To illuminate the theoretical findings, three case studies are chosen from three countries.

Detta är viktigt när man ska diskutera ÖÖ-relevansen. Området som det här handlar om kan, beroende på ämnesmässig tillhörighet, betraktas som både medel och mål. Samtidigt ses den mångvetenskapliga miljön som något mycket positivt. Det vore fel att uppfatta betoningen på en forskarutbildning i den aktuella disciplinen som att man därmed är negativt inställd till mångvetenskapligheten på BEEGS och CBEES. Flertalet av de doktorander som vi intervjuat har understrukit att den mångvetenskapliga miljön är en av fördelarna med BEEGS, och för flera har det också varit en direkt anledning till att söka sig dit. Denna miljö är en del av högskolan och förefaller generellt uppfattas som positiv och befruktande. Någon menar att mångvetenskaplighet finns generellt på Södertörns högskola, men att det finns på andra håll också och inte är unikt. Samtidigt betonar samma person åter att

Det är bra att de [doktoranderna] kommer till institutionerna. Först kom de inte dit alls. Då kunde de komma undan leverans enklare, ingen ställde krav på dem. De tycker också att det är roligt att komma in i ämnet. BEEGS-andan försvinner inte. Skulle gärna se att de satt på institutionen hela tiden!

Man skulle rentav kunna säga att ämnesidentiteten blir ännu viktigare i mötet med andra discipliner. Det är vid mötet med andra vetenskapliga traditioner och tänkesätt som ämnestillhörigheten förstärks och tydliggörs. Det är också vid sådana möten som tänkbara samarbeten kommer i dagen. Vårt intryck är att det finns många positiva aspekter av dessa möten. En sådan, dock kanske inte uppenbar under själva forskarutbildningen, är allmänbildningen och breddningen bortom den egna avhandlingen. Det är en värdefull merit, inte minst i den utomakademiska karriären, att ha mött och hanterat mångvetenskapliga sammanhang.

Blir man då inte påverkad i sin egen ämnesidentitet, och därmed hur man arbetar som historiker, sociolog, företagsekonom etc., av tillvaron vid en mångvetenskaplig forskarskola? Om det övergripande intrycket är att man genom mötet med andra skapar sin egen identitet, kan vi också konstatera att det finns BEEGS-doktorander som påverkas av sin komplexa verklighet. Flera har, från olika ämnen, vittnat om att det är "högre i tak" vid SH än vid andra lärosäten, och inte minst vid CBEES där frågeställningarna kan se radikalt annorlunda ut än de gör i ämnets nationella mittfåra.

I det konkreta fallet etnologi har BEEGS-forskning bidragit till en internationalisering av ämnet, vilket i alla tider har varit nationellt präglat. Detta är inte ovidkommande. En utvidgning av ämnet utanför ämnets hittillsvarande gränser kan potentiellt även påverka ämnets inriktning på andra håll. Svensk etnologisk forskning, som den utvecklats på Södertörns högskola genom BEEGS, kan mycket väl komma att stärkas långsiktigt och erhålla ett internationellt erkännande som går utöver den forskning som sker inom BEEGS ramar genom att ämnet internationaliserats överlag.

3.2 Internationella kontakter

Forskaraskolan understödjer på olika sätt doktorandernas internationella kontakter. Det har anordnats en rad studieresor genom åren. Det finns också en positiv inställning till att de forskarstuderande åker på konferenser och presenterar sina texter, eller genomför insamling av empiri i någon form, exempelvis fältstudier. Något drygt tiotusental kronor finns tillgängligt per år för varje doktorand för sådana ändamål efter eget huvud. Enligt uppgift kan beloppet utökas något i enskilda fall om det är motiverat.

Ett visst institutionellt utbyte och samarbete med utländska institutioner finns. BEEGS som forskarskola tar dock inte något tydligt ansvar för att introducera doktoranderna i internationella vetenskapliga nätverk eller ge dem en erfarenhet av en utländsk akademisk miljö. Det åvilar den enskilde doktoranden att ta sådana steg. Därmed är det i hög grad också en fråga för handledaren, och det ämne som doktoranden tillhör. Det är snarast på ämnesinstitutionen som längre utlandsvistelser sanktioneras och eventuell tillgång till vetenskapliga nätverk ges.

Det har ingenting med BEEGS att göra. Det gör man upp tillsammans med handledaren.

Huruvida doktoranderna får internationella erfarenheter blir då beroende av vilket ämne man tillhör och vilka kontakter, och attityder till internationellt utbyte, som finns där. På BEEGS förefaller man helst önska att doktoranderna stannar där under de två år som det är tänkt. En doktorand vittnar om att han snarast blev motarbetad när han ville åka utomlands under ett halvår.

En annan menar dock att även om det är upp till en själv finns inga hinder mot att åka utomlands. Någon efterfrågar starkare relationer med andra universitet, och nämner Budapest och Venedig som orter där det kanske finns möjligheter till ett mer institutionaliserat utbyte. Det kan noteras att det är svenska doktorander som givit uttryck för detta, och som har lämnat kommentarer om längre utlandsvistelser. De utländska doktoranderna har eventuellt mindre behov av detta; själva tiden på Södertörns högskola är en utlandserfarenhet för dem; de har redan tagit det steget.

Ovanstående citat rör längre utlandsvistelser. Även beträffande internationella nätverk förefaller ordningen vara godtycklig och upp till den enskilde doktoranden och dess handledare.

Flera har berömt den internationella miljön vid BEEGS, men samtidigt efterlyst mer internationellt utbyte av ett mer institutionaliserat slag. Doktoranderna verkar ofta lämnade till sig själva när de vill ha internationella erfarenheter bortom BEEGS. Begreppet forskarskola förpliktigar till något annat än en traditionell disciplinär forskarutbildning. De flesta ser antagligen en väl sammanhållen utbildning framför sig, ofta med deltagande doktorander från olika miljöer som samlas kring gemen-

samma kurser och seminarier. Man föreställer sig eventuellt att en forskarskola utgör en mer aktiv form av forskarutbildning, från utbildningsanordnarens sida. Att introducera de forskarstuderande i vetenskapliga nätverk och att ge dem förutsättningar att skaffa sig internationella erfarenheter kan vara ett ytterligare inslag som associeras med en forskarskola, och som då inte enbart ankommer på den enskilde doktoranden utan också på själva forskarskolan.

Det är inte ovanligt att det finns ett uttalat stöd för exempelvis en termins utlandsvistelse under forskarutbildningen. Detta är fallet i bland annat Danmark, där en doktorand förväntas vara utomlands under en termin. Borde BEEGS ta en tydligare ställning i denna riktning? Borde det vara en självklarhet att man tillbringar en varaktig tid vid ett annat lärosäte, inte minst givet ÖÖ-inriktningen? Vi menar att detta kunde diskuteras. Kanske har BEEGS hittillsvarande fokus på att få den interna organisationen och strukturerna på plats lett till viss försummelse av internationella utblickar av ett institutionaliserat slag. Utlandsvistelser ska först och främst motiveras av vetenskapliga skäl, men det finns samtidigt ett egenvärde i att möta en annan akademisk miljö än den man skolas upp inom.

Östersjöstiftelsen kunde överväga att instifta ett doktorandprogram som täcker merkostnader vid upp till en termins utlandsvistelse vid ett lärosäte i ÖÖ-området (eller vid en institution var som helst som har en inriktning mot ÖÖ-området). De doktorander som önskar genomföra en sådan vistelse kan då söka tilläggsmedel utöver den lön som de fortsätter att ha. Ett sådant program kunde omfatta alla doktorander vid Södertörns högskola, inte bara de på BEEGS. Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (STINT) driver sedan flera år ett liknande program vilket kan tjäna som mall.

4. Forskarskolans resultat

Hur har det då gått för BEEGS och dess doktorander? Olika kvantitativa data från BEEGS föreligger, vilka bland annat rör antalet sökande och antagna samt genomströmning och examination. Dessa uppgifter har redovisats fortlöpande i verksamhetsberättelser eller i andra sammanhang. Denna utvärdering har inte haft ambitionen att i detalj sammanställa och redovisa sådana data, utan vi har istället försökt att bilda oss en bred uppfattning om olika förhållanden vilken delvis baseras på läsning av sådana uppgifter, men också på annan information.

Avhandlingarna skrivs med något undantag på svenska eller engelska. Såvitt vi kunnat lyssna oss till finns det vissa preferenser för monografier snarare än sammanläggningsavhandlingar. Detta är naturligtvis ämnesberoende, och beroende av vilket studieobjekt man tar sig an i sin avhandling. Vissa frågor lämpar sig bättre att behandla på engelska snarare än svenska, eller i en monografi snarare än som artiklar. Med andra frågor är det tvärtom.

Kvaliteten på avhandlingarna föranleder ingen oro. Vi litar förvisso främst till information som i princip är självvärderingar, men det sammanlagda intrycket är otvetydigt: avhandlingarna håller god kvalitet. Ett stickprov bland en handfull avhandlingsrecensioner i ämnet historia bekräftar det intrycket. En recension var dock en aning kritisk till själva redovisningen, främst den engelska språkbehandlingen. Ett starkt önskemål från de forskarstuderande har för övrigt varit mer språkträning. Det har också framkommit önskemål om medel för språkgranskning och till och med översättning av hela monografier. Vissa sådana medel finns dock; det anslås i genomsnitt 25 000 kr för språkgranskning av varje avhandling.

Avhandlingarna utgör inte den enda slutprodukten av den genomgångna forskarutbildningen. De färdigheter och kvalifikationer som varje individ bär på utgör ett annat resultat av utbildningen. Ett sätt att värdera utbildningens kvalitet är att undersöka var de examinerade doktorerna har fortsatt att verka. Har de fått jobb? Var? Möter arbetsuppgifterna deras formella kvalifikationer?

Av 31 examinerade doktorer som vi fått uppgifter om finns tolv kvar på Södertörns högskola, och ytterligare tre är knutna till högskolan plus något annat lärosäte. Sex personer finns vid andra svenska lärosäten och fyra vid utländska lärosäten. Ett par finns vid andra utländska arbetsplatser som EU-kommissionen, och ett par vid svenska myndigheter. Två personer har andra jobb, en som privat företagare inom utbildningssektorn och en har anställning på Kungl. Biblioteket. Av dem som har anställning på andra ställen än Södertörns högskola är det likväl flera som inledningsvis arbetat där efter sin examen, innan de gått vidare till den nuvarande positionen.

Vi konstaterar att de examinerade doktorerna har fått anställningar som väl möter deras kvalifikationer. De arbetar oftast kvar inom akademien och har i flera fall fått olika forskningsanslag, ofta från Östersjöstiftelsen men också från Vetenskapsrådet eller andra finansörer. Flera har fått någon form av postdoktorstjänst, i Sverige eller utomlands. De som har lämnat akademien har såvitt vi kan utläsa arbete som möter deras kvalifikationer; de förekommande svenska myndigheterna är Högskoleverket och Sida.

En viktig del av yrkesförberedelsen är möjligheterna till meritering vid sidan av avhandlingen. Möjligheterna att undervisa varierar betydligt mellan ämnena. Inga av de utländska doktorander som vi talat med har undervisat på Södertörns högskola, medan detta inte varit ett problem för de svenska doktorander som velat undervisa. De utländska menar att det inte varit möjligt på grund av språket eftersom undervisningen ges på svenska. En svensk doktorand kontrade under intervjun med att berätta att det finns ett flertal kurser som ges på engelska – och att hon undervisat på en sådan kurs. Detta förvånade de närvarande utländska doktoranderna.

Om man vill fortsätta en akademisk karriär i Sverige är det en fördel att ha fått viss undervisningserfarenhet. De svenska doktoranderna är medvetna om detta. En utländsk doktorand anser att det är omöjligt att fortsätta en akademisk karriär i Sverige om man inte kan språket. Några efterlyser möjligheten att gå språkkurser i svenska, och då inte i SFI:s regi utan på en mer avancerad nivå. Ett konstaterande ur doktorandenkäten från 2006 belyser problemet:

[...] that it is impossible (in reality) to take all the necessary courses in English, and that a common practice actually is learning quickly some of Swedish in order to follow the courses – which is rather stressing especially in the beginning of the studies.

De svenska doktoranderna menar att det hänger mycket på personkontakter om man får möjlighet att undervisa eller ej. Man måste komma överens med sin handledare eller någon annan företrädare för ämnet. Tydligt är det lättare för de svenska doktoranderna att manövrera i denna sociala kontext än för de utländska. Det kan hänga samman med att de så att säga förstår hur man ska göra, och med vem man ska prata. Detta förhållande missgynnar de utländska doktoranderna och är särskilt allvarligt för dem som eventuellt avser att stanna kvar i det svenska akademiska systemet efter examen. Deras meritering blir svagare utan undervisningserfarenheter.

Södertörns högskola och de ämnesinstitutioner som finns där, liksom ett centrum som CBEES, bör hålla sig med en medveten rekryteringspolitik. Talangfulla individer bör förmås att fortsätta verka vid den aktuella institutionen, och när de anställs bör de ges goda förutsättningar för att kunna utvecklas till framgångsrika forskare och lärare. Anställningar ska framför allt inte göras godtyckligt eller kortsiktigt. Detta bör även gälla de utländska doktorander som presterat väl under forskarutbildningen. Man kan med dessa argument som bakgrund fundera över om det är en olycklig strategi för högskolan att inte involvera de utländska doktoranderna i undervisningen – i den mån det alls är en medveten strategi, men det kan å andra sidan också diskuteras ifall det är omedvetet. Det är eventuellt en förlust för högskolan, och i förlängningen för Sverige, att utbilda doktorer som sedan inte kan verka här trots goda forskningsmeriter och stor potential.

5. Slutsatser och rekommendationer

Vi ska i detta avslutande kapitel samla upp de iakttagelser vi gjort under utvärderingens gång. Därefter diskuterar vi fritt olika förhållanden och lämnar vissa reflektioner och rekommendationer.

5.1 Slutsatser

- Antagningsprocessen är transparent och rättssäker, och genomströmningen är fullgod.

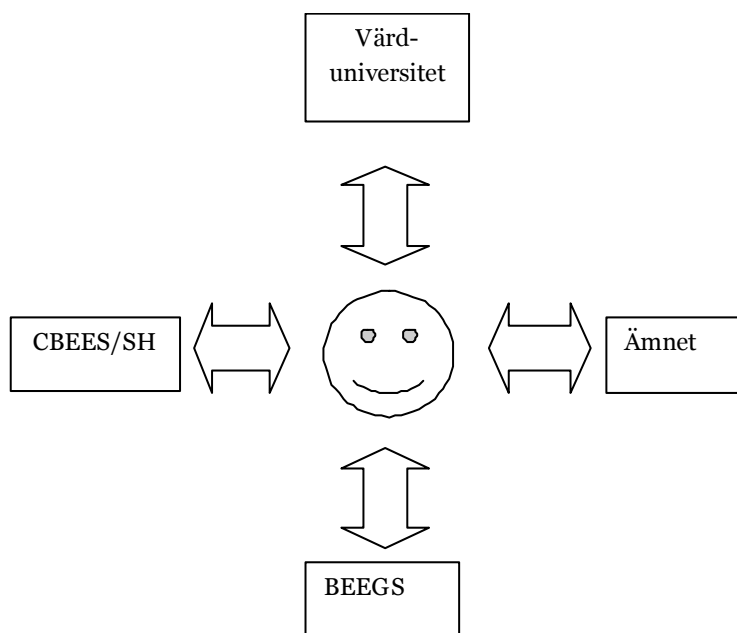
En viktig slutsats är att antagningsprocessen har stramats upp under senare år och är nu noggrann, trovärdig och transparent. De sökande antas i en öppen granskningsprocess med fastställda kriterier. Kraven på deras kvalifikationer är höga. Som antagningen fungerar idag är kraven på kvalificerade sökande till BEEGS till och med högre än på de universitet där de samtidigt antas; de sökande kan emellanåt antas vid värduniversitetet men antas inte på BEEGS på grund av för låga kvalifikationer.

Genomströmningen av doktorander har genom åren varit godkänd. Våra intervju-personer har vittnat om att några mindre lyckosamma antagningar gjordes de första åren, vilket föranledde några avhopp eller utdragna forskarstudier. Överlag är dock genomströmningen fullt acceptabel.

Det är utomordentligt viktigt att man fortsätter att ha höga krav på de sökande som ska antas till forskarskolan. Endast genom en långsiktig hög kvalitet kan man bygga upp respekt och erkännande från det omgivande vetenskapssamfundet. Vid BEEGS har man under flera år varit noggrann vid antagningen och det har också visat sig genom att avhandlingarna håller god kvalitet och att de examinerade doktorerna har fått kvalificerade positioner både vid Södertörns högskola, andra lärosäten och utanför akademien.

- En BEEGS-doktorand måste lära sig att manövrera i ett komplex av olika relationer.

Vi har ägnat visst utrymme åt att diskutera de olika relationer som präglar tillvaron som BEEGS-doktorand: till ämnet, till värduniversitetet, till CBEES, till övriga ämnen vid BEEGS. Det är en komplex tillvaro, kanske särskilt för dem som kommer utifrån, som ställer (ibland motstridiga) krav men också erbjuder stora möjligheter för den som behärskar att navigera i systemet. Det finns emellanåt konflikter mellan de förväntningar som ställs på doktoranderna från BEEGS sida, och från det värduniversitet där de är antagna och kommer att få sin examen. Villkoren skiljer sig åt från individ till individ. Vissa har knappast någon kontakt alls med värduniversitetet medan andra har en god och tät relation med sin handledare där. Vissa har också påpekat de oklara ansvarsförhållandena när det gäller doktoranderna. Sådant dras till sin spets när konflikter och andra problem uppstår.

Figur 2: Doktoranden och relationerna

De utländska doktorandernas situation är emellanåt mer besvärlig än för de svenska. De dras inte lika enkelt in i den kollegiala gemenskapen på ämnesinstitutionerna, bland annat för att de inte kan delta i seminarier som ges på svenska. De utländska doktoranderna deltar i undervisning i ringa grad jämfört med sina svenska kamrater.

Det finns en grupp utländska forskarstuderande som är någorlunda etablerade i Sverige redan innan de börjar på BEEGS, eller ser ett fortsatt boende i Sverige efter forskarutbildningen som ganska naturligt, kanske på grund av att de har en partner som också arbetar i Sverige. En annan grupp har kommit hit enkom för att de blivit antagna till BEEGS, och tänker sig ofta att lämna Sverige efter examen. Den förra gruppen vore antagligen intresserad av att aktivt lära sig svenska, i syfte att lättare kunna fortsätta leva och verka i Sverige.

- Internationell miljö men få institutionaliserade internationella kontakter.

Miljön vid BEEGS är internationell till sin natur men det finns få institutionaliserade internationella utbyten med andra lärosäten. Det är i princip upp till den enskilde doktoranden att tillsammans med sin handledare på ämnesinstitutionen skaffa sig internationella erfarenheter. Vissa ges stöd av sin handledare avseende detta, medan andra inte får det. En stark rekommendation är att fortsätta bygga upp internationella relationer även på forskarskolenivå.

- Kvaliteten på avhandlingarna är god. De examinerade doktorerna har fått kvalificerade arbeten inom såväl som utanför akademien.

Utbildningen vid BEEGS har resulterat i gedigna avhandlingar. Någon gång har de fått internationell uppmärksamhet. De recensioner som vi tagit del av är positiva. Den eventuellt förekommande preferensen för monografier kan ha lett till att viss forskning inte fått den visibilitet utomlands som den skulle kunna ha fått vid publicering i form av artiklar. Som vanligt måste forskningsämnet styra formen man väljer att publicera avhandlingen i, vid sidan av hänsyn till inomvetenskaplig kultur och önskan om synlighet internationellt.

Det har gått bra för dem som examinerats vid BEEGS. Över hälften har fortsatt en karriär inom akademien, och flera har fått olika slags postdoktorstjänster eller andra tjänster. Ett antal befinner sig utomlands. Några har fått substantiella forsknings-

anslag, emellanåt prestigefyllda sådana. De som fortsatt verka utanför akademien har också fått kvalificerade arbeten vid myndigheter eller internationella organisationer. De examinerades kvalifikationer och färdigheter måste bedömas vara höga och efterfrågade.

5.2 Reflektioner och rekommendationer

Lockelsen med BEEGS, att man sammanför doktorander från olika discipliner som på ett eller annat sätt är intresserade av Östersjöområdet och Östeuropa, utgör samtidigt den största utmaningen för forskarskolan. Det står alldeles klart att det inte är lätt för en doktorand med inriktning mot någon del av detta geografiska område att enkelt samverka och kommunicera med en doktorandkollega på BEEGS från en annan disciplin. Man delar helt enkelt inte särskilt mycket i det vardagliga arbetet med sina forskarstudier. Det allt överskuggande för var och en är att fördjupa sig i den teoretiska och empiriska underbyggnad som finns inom den egna disciplinen, och genom sin avhandling ge sitt eget tillägg till disciplinens samlade verifierade kunskapsmassa. Att genomgå forskarutbildning vid BEEGS är inte detsamma som att genomgå en forskarskola i ÖÖ-kunskap. Snarare genomgår doktoranderna en forskarutbildning i sitt ämne med en inriktning mot ÖÖ-området.

Ledningen för BEEGS verkar se på forskarskolan på detta sätt. Man har knappast ambitionen att hålla samman doktorandgruppen som en enhet utan förefaller se det som sin uppgift att ge en viss grund i form av några gemensamma kurser, någon studieresa och ett gott administrativt stöd. Konkreta exempel är CBEES Advanced seminars, där doktoranderna i stor utsträckning presenterar pågående avhandlingsarbeten, alltid kommenterade av utsedd(a) discussant(s), samt gemensamma årliga doktorandkonferenser. Efter två år flyttar doktoranderna över till sina ämnen och fokuserar helt på att slutföra sin forskarutbildning där.

Det finns ett inbyggt problem med en forskarskola där forskningsfrågorna är så pass disparata att det för en enskild doktorand är svårt att ha ett vetenskapligt utbyte med flertalet av doktorandkollegorna, och där forskarskolans verksamhet i princip inriktas mot gemensamma utbildningsinsatser snarare än mot forskningen. BEEGS hålls inte samman av ett vetenskapligt samtal eller av forskningssamverkan, utan av en gemensam administration.

We are so many doctoral students, and still, there is no scientific dialogue among us. All my "relevant" contacts are outside BEEGS, and for that matter, even outside Sweden. I miss networking skills among researchers/-students, small things that would be considered normal elsewhere. (For example, that people forward information they know to be of interest for others.) Especially the "informal part" of doing research together does not work at all in my assessment, which is sad and clearly a lost resource for everyone.

Men är det då alls en forskarskola? Är det egentligen inte en ganska normal disciplinbunden humanistisk och samhällsvetenskaplig forskarutbildning men med ovanligt fina villkor och administrativt stöd, och med en begränsning av doktorandernas ämnesval till frågeställningar inom ÖÖ-området? Är det helt enkelt Östersjöstiftelsens och Södertörns högskolas sätt att lösa knuten med stiftelsens stadgar, så att medel kan utgå till forskarutbildning inriktad mot ÖÖ-området? Vi drar slutsatsen att man måste betrakta BEEGS på detta sätt och därmed se arrangemanget som en ganska ovanlig form av forskarskola.

Det behöver dock inte innebära någon kritik av kvaliteten i sig. Vårt sammanlagda intryck är klart positivt, inte minst den ständiga viljan att inhämta synpunkter från olika håll och med det som underlag förbättra skolan imponerar. De rutiner och processer som nu är på plats har redan resulterat i goda resultat, dvs. i examinerade doktorer som har etablerat sig både i akademien och utanför. Det finns ingen anledning att tro att detta skulle bli sämre den närmaste tiden.

Appendix A - Handledarfördelning BEEGS-doktorander 2000–2009

Ämne	Antagande lärosäte	Anställningsår/ Antal doktorander	Huvudhandledare antagande universitet	Handledare antagande universitet	Huvudhandledare Södertörns högskola	Handledare Södertörns högskola	Handledare annat lärosäte
Antropologi	Uppsala universitet	2003/1	1			1	
Arkeologi	Uppsala universitet	2003/1	1			1	
	Stockholms universitet	2008/2		2	2		
Cultural Studies	Linköpings universitet	2003/1	1	1		1	
	- "-	2005/1	1			1	
Etnologi	Stockholms universitet	2000/2		1	2		
	- "-	2001/2			2	1	
	- "-	2002/1			1		
	- "-	2005/1			1	1	
	- "-	2007/2		2	2		
	- "-	2009/2		2	2		
Filosofi	Stockholms universitet	2005/1			1	1	
	- "-	2006/1		1	1		
	Uppsala universitet	2008/2	2			2	
Företagsekonomi	Stockholms universitet	2001/2	1		1	1	
	- "-	2002/2	1		1	1	
	- "-	2002/2	1	1	1		
	- "-	2003/1		1	1		
	- "-	2005/1		1	1		
	- "-	2008/1		1	1		
Historia	Stockholms universitet	2000/3			3	2	

Ämne	Antagande lärosäte	Anställningsår/ Antal doktorander	Huvudhandledare antagande universitet	Handledare antagande universitet	Huvudhandledare Södertörns högskola	Handledare Södertörns högskola	Handledare annat lärosäte
	- - -	2001/3			3	2	2
	- - -	2002/2			2	2	1
	- - -	2003/2			2	2	
	- - -	2007/2			2	2	
	- - -	2009/4			4	2	2
Idéhistoria	Göteborgs universitet	2000/1	1			1	
Konstvetenskap	Uppsala universitet	2001/1	1			1	
Kulturgeografi	Stockholms universitet	2001/1			1		
Litteraturvetenskap	Stockholms universitet	2003/1			1		
	- - -	2009/1		1	1		
MKV	Örebro universitet	2006/2		2	2		
	- - -	2008/2		2	2		
Religionsvetenskap	Göteborgs universitet	2007/1		1	1		
Retorik	Uppsala universitet	2007/1		1	1		
Slaviska språk	Stockholms universitet	2001/1	1			1	
	- - -	2002/2	1	1	1	1	
	- - -	2003/1		1	1		
	- - -	2007/1		1	1		
Sociologi	Stockholms universitet	2000/1		1	1		
	- - -	2001/3	1		2	3	
	- - -	2002/2	1		1	1	1
	- - -	2003/2			2	2	
	- - -	2004/1			1	1	
	- - -	2006/1			1	1	
	Uppsala universitet	2008/3		2	3	3	

Ämne	Antagande lärosäte	Anställningsår/ Antal doktorander	Huvudhandledare antagande universitet	Handledare antagande universitet	Huvudhandledare Södertörns högskola	Handledare Södertörns högskola	Handledare annat lärosäte
Statsvetenskap	Stockholms universitet	2000/3	1	2	2	1	
	- " -	2001/3			3	3	1
	- " -	2002/3		3	3		
	- " -	2003/2	1	1	1	2	
	- " -	2005/1	1			1	
	- " -	2007/4		4	4		
	Uppsala universitet	2009/3			3		

Appendix B - Intervjuguide

Intervjuperson	
Position	
Datum	
Intervjuare	

Bakgrunden till forskarskolan

Hur startade skolan? Varifrån kom idén? Vilka var drivande från början? Vad är BEEGS?	
Vilken är din roll i förhållande till skolan?	

Ledning och organisation

Beskriv organisationen för BEEGS.	
Hur fungerar placeringen av forskarskolan på CBEES?	
Hur förhåller sig de olika temana på CBEES till forskarskolan?	
Hur ser relationen till Östersjöstiftelsen ut?	
Hur ser relationen ut gentemot andra delar av högskolan – disciplinämnena, prefekter m.fl? Överlapp, arbetsdelning, ev. konflikter?	

Forskarskolans verksamhet

Hur rekryteras doktoranderna till BEEGS?	
En viss introduktionsverksamhet finns. Hur fungerar den?	
Hur fungerar den dubbla anknytningen till olika lärosäten?	
Hur ser söktrycket ut? Lokalt eller nationellt?	
Borde forskarskolan vara mer internationell? Och mer nationell, och	

därmed mindre regional?	
Hur ser handledningskapaciteten ut?	
Skulle handledningsrutinerna behöva förändras i något avseende?	
Kursutbud: svårt med stor disciplinär spridning bland doktoranderna?	
Förekommer gästlärare utifrån? Utländska?	
Kriterierna för antagning av forskarstuderande – hur ser viktningen mellan ämnen ut?	
Har forskarskolan lett till ökade mellandisciplinära samarbeten? Samverkan högskola-praktik? Annan yrkesförberedelse?	
Vilken publiceringstradition finns? När doktoranderna en internationell läsekrets?	
Nyttiggörande av vetenskapliga resultat?	
På vilket sätt ingår internationella kontakter och nätverkande i utbildningen, för doktoranderna? Omfattning?	
Anser du att studietakt och genomströmning är tillfredställande?	
I normalfallet lämnar doktoranderna BEEGS efter två år och går till ämnesinstitutionerna. Bra eller dåligt? Försvinner det unika med BEEGS ur deras medvetande?	
Ser du risk för sviktande kvalitet i något avseende?	
Vari ligger det unika med BEEGS? Mervärdet?	

Avslutande frågor

Vill du lägga till något? Borde jag ha frågat om något ytterligare?	
Kan jag återkomma om jag har fler frågor senare?	

Appendix C - Diskussionsteman vid gruppintervjuer

Presentation av uppdraget och oss, konfidentialitet etc.

Olika relationer som BEEGS-doktorand – hur ser ni på det? Möjligheter och svårigheter

Relationerna till ämnena vid SH

- Handledningen
- Kurser
- Seminarier
- Kursutbudet vid BEEGS

Relationen till värduniversitet

- Handledningen
- Kurser
- Seminarier

Innebörden av eventuell framtida examensrätt

Det mångvetenskapliga och ämnesidentiteten

Socialisering och identitetsskapande – på vilket sätt skiljer sig din utbildning från en ”konventionell”?

Vad ska utbildningen leda till? Hur tänker ni er en framtida yrkeskarriär?

De internationella kontakterna/nätverkande

Publiceringsformer, få ut forskningsresultat

Annan träning eller förberedelse

Den fortsatta karriären – inom akademien eller utanför?

Kvaliteten på forskarutbildningen

Vad är det bästa med BEEGS?

Vad är det som behöver utvecklas vidare?

Vad är BEEGS?

Appendix D - Lista över intervjupersoner

Individuella intervjuer

Göran Bolin, professor Media och kommunikationsvetenskap

Helene Carlbäck, studierektor BEEGS

Marie Demker, gästprofessor Statsvetenskap

Johan Eellend, fil. dr, forskare historia

Agnes Ers, fil. dr, utredare Högskoleverket

David Gaunt, professor historia

Bengt Jacobsson, professor företagsekonomi

Karin S. Lindelöf, fil. dr, forskare etnologi

Mats Lindqvist, professor etnologi

Hans Ruin, professor filosofi

Fokusgruppdeltagare (samtliga forskarstuderande vid BEEGS)

Michael Levin, företagsekonomi

Ola Svenonius, statsvetenskap

Markus Huss, litteraturvetenskap

Erik Löfmarck, sociologi

Sofi Gerber, etnologi

Carl Cederberg, filosofi

Jaakko Turunen, statsvetenskap

Anne Kaun, media och kommunikationsvetenskap.

Yulia Yurchuk, historia.

Emelie Lilliefeldt, statsvetenskap

Anna Kharkina, historia

Faugert & Co Utvärdering AB
Grevgatan 15, 1 tr
114 53 Stockholm
Sweden
T +46 8 55 11 81 07
F +46 8 55 11 81 01
E lars.geschwind@faugert.se
www.technopolis-group.com